

ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ

Гаркович Олексій Леонтійович
м.Миколаїв

Стаття присвячена актуальній проблемі проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутнього вчителя хімії у вищому педагогічному навчальному закладі. Розглянуто вимоги, що висуваються до професійної підготовки та особистості майбутнього вчителя хімії, освітнє середовище вишу як комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних та естетичних умов, що забезпечують організацію навчально-виховного процесу у сучасному вищому навчальному закладі та принципи його проектування.

Ключові слова: освітнє середовище, вищий навчальний заклад, професійна підготовка, майбутній учитель хімії.

Сучасній Україні потрібні фахівці нової формації з конкурентно спроможним європейським рівнем кваліфікації. Формування гармонійно розвиненої особистості – єдина мета сучасної системи освіти. Тому особлива увага реформ, що обумовлені змінами у соціально-економічному й державно-політичному житті країни, а також постійним збільшенням обсягу інформації, спрямована на формування висококваліфікованого вчителя загальноосвітньої школи.

Серед завдань, що висуває суспільство до сучасної системи вищої педагогічної освіти, слід звернути увагу на вимоги розвитку майбутнього вчителя творчого, ініціативного, який має організаторські навички і вміння спрямовувати власну діяльність на вдосконалення навчально-виховного процесу шляхом запровадження у практику нових досягнень наукової і технічної думки. Неодмінною умовою виконання поставлених завдань є педагогічне проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів у стінах вищого навчального закладу, а також широкє залучення студентів вищих педагогічних закладів до різних форм науково-дослідницької роботи, до безпосередньої участі їх у науковому житті.

Професійна підготовка майбутнього вчителя хімії детермінується як сукупність професійно орієнтованих знань, умінь і навичок, якостей особистості, що забезпечують формування готовності до професійної діяльності.

Для вирішення педагогічних завдань майбутній учитель повинен знати предмет викладання; дисципліни психолого-педагогічного циклу, у тому числі педагогіку, психологію; методики навчання предмета (хімії, біології) й виховної роботи; цілі, принципи організації навчально-виховного процесу, нормативне забезпечення шкільної освіти, зокрема, предмета, що викладає; повинен уміти ефективно застосувати набуті професійні знання в практичній педагогічній діяльності.

Особливої уваги потребує особистість майбутнього вчителя, його ціннісні орієнтації, спрямованість на культурний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, творчу педагогічну діяльність.

Система підготовки майбутнього вчителя хімії у вищих педагогічних навчальних закладах може бути сформована лише внаслідок педагогічного проектування науково-методичних основ формування змісту і ефективних технологій організації навчально-пізнавальної діяльності студентів та психолого-педагогічного обґрунтування форм, методів та засобів її організації. Побудова сучасної системи підготовки вчителя потребує врахування інноваційних можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, появи ступеневої системи освіти, тенденції особистісно орієнтованого

навчання.

Тому на сучасному етапі реформування освіти спостерігаємо зміну традиційних, репродуктивних методів навчання у вищих навчальних закладах, орієнтованих на засвоєння майбутнім фахівцем готових знань, на інноваційні технології навчання, що спрямовані на проектування такого освітнього середовища, яке забезпечить розвиток творчого потенціалу особистості, формування дослідницьких умінь і навичок.

У сучасних вищих навчальних закладах існують протиріччя між необхідністю розвивальної, особистісно зорієнтованої освіти та знаннево-інформаційною орієнтацією навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що важливим кроком у розв'язанні проблеми організації освітнього середовища вищих навчальних закладів стали роботи Т.Браже, І.Васильєва, Є.Зєєра, І.Ісаєва, В.Кричевського, Н.Кузьміної, А.Маркової, де розкрита проблема професійно-педагогічної компетентності педагогів; А.Бандури, Р.Бейкера, П.Белла, Л.Виготського, П.Гампа, Г.Ковальова, К.Левіна, М.Моїсєєва, І.Ойла, Дж.Роттера, С.Рубінштейна, Д.Стоколса, Е.Толмена, М.Хейдметса, М. Черноушека, Г.Щедровицького, В.Ясвіна та ін., що розкривають теоретико-методологічні основи взаємодії людини та середовища; Ш.Амонашвілі, О.Асмолова, В.Давидова, Д.Ельконіна, Л.Занкова, В.Рубцова, І.Якиманської, у яких сформована парадигма розвивального навчання; В. Петровського, В. Панова, Л.Смивіної, де розроблені концептуальні засади розвивального освітнього середовища.

Метою статті є обґрунтування особливостей проектування професійної підготовки майбутніх учителів хімії.

У даний час іде активна дискусія, присвячена розгляду питання про сутність і зміст навчально-виховного процесу в педагогічних вищах, про умови та середовище, в яких відбувається процес професійної підготовки майбутніх учителів. Освітнє середовище вищого педагогічного навчального закладу, з одного боку, – це система впливів і умов формування особистості майбутнього педагога, а також можливостей для її розвитку, що містяться в її соціальному та просторово-предметному оточенні. З іншого боку, – це сукупність об'єктивних зовнішніх впливів, умов, факторів, які необхідні для ефективного функціонування системи підготовки майбутніх учителів. Внутрішнє середовище педагогічного вишу є зовнішнім середовищем для особистості майбутнього вчителя природничих дисциплін. Проектування освітнього середовища ґрунтується на взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу між собою, а також з просторово-предметним середовищем. Невідповідність організації просторово-предметного середовища студента його природі деструктивно впливає на стан людини, руйнує особистість, тим самим негативно впливає на процес професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Освітнє середовище вищого педагогічного навчального закладу ми визначаємо як багатогранну і поліфункціональну систему, що знаходиться в постійному розвитку і потребує управління, координації, через які здійснюється педагогічний вплив зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних факторів на суб'єкти навчально-виховного процесу. До зовнішніх факторів належать: інформаційний, соціокультурний, екологічний, політичний, економічний, соціальний та інші. З позицій системнодіяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів професійноорієнтоване освітнє середовище включає такі взаємопов'язані елементи: модель фа-

хівця, модель навчальної дисципліни, модель управління навчально-виховним процесом, модель студента і модель викладача.

Модель фахівця відображає вимоги до фундаментальної, теоретичної, спеціальної та прикладної підготовки, які передбачає освітньо-кваліфікаційна характеристика майбутнього вчителя природничих дисциплін. Модель навчальної дисципліни включає навчальні цілі, особливості професійно-орієнтованої системи знань, умінь і навичок, ступінь і глибину вивчення предметної галузі, інформаційну ємність тощо. Модель управління навчально-виховним процесом охоплює особливості його організації за допомогою підбору таких педагогічних технологій, методів, підходів, прийомів, засобів, які орієнтовані на формування індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента. Модель студента дозволяє викладачам аналізувати і враховувати у своїй педагогічній діяльності психофізіологічні і соціально-психологічні якості майбутнього вчителя, рівень його підготовленості до аудиторної, позааудиторної, самостійної, дослідницької та інших видів робіт, рівень знань, умінь і навичок, що характеризують його навчально-пізнавальну діяльність, динаміку формування професійних якостей. Модель викладача враховує його особистісні особливості: професійні педагогічні якості, глибину знання предметної галузі дисципліни, володіння сучасними методами, прийомами і технологіями навчання, комунікативну та інформаційну культуру та ін.

Освітнє середовище вищого педагогічного закладу проектується цілеспрямовано на формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Воно являє собою комплекс цілей і педагогічних завдань вишу, специфіку технологій, форм, методів, прийомів організації навчально-виховного процесу у ВНЗ; психологічний клімат у навчальному закладі; особливості взаємин викладачів і студентів; соціально-психологічну структуру професорсько-викладацького складу, ступень участі ВНЗ в єдиному інформаційному освітньому просторі, можливість його забезпечити різноманітні освітні послуги та інші.

Освітнє середовище динамічне, воно постійно змінюється і розвивається. Майбутні педагоги здатні конструювати освітнє середовище самостійно під керівництвом викладача, який відрізняє роль консультанта, тьютора. Як чинники проектування освітнього середовища виділяємо соціальне, культурне, професійне та фізичне оточення, які і викликають функціональні зміни в освітньому середовищі [3].

З метою створення освітнього середовища спрямованого на професійну підготовку майбутніх учителів необхідно орієнтуватися на досягнення як найближчих, так і віддалених цілей навчання студента, на формування і розвиток його творчої особистості, здатності самовдосконалюватися через розвиток інноваційних підходів в організації навчально-виховного процесу ВНЗ. Сучасні умови функціонування системи вищої педагогічної освіти актуалізують необхідність використання всього потенціалу освітнього середовища з метою формування професійної компетентності майбутніх учителів хімії.

Хімія у загальноосвітньому навчальному закладі покликана формувати у школярів природничо-наукову картину світу та спрямована на:

- опанування найважливіших знань про основні поняття та закони хімії;
- оволодіння вміннями та навичками спостерігати хімічні явища, проводити хімічний експеримент, розрахунки на основі хімічних формул речовин та рівнянь хімічних реакцій;
- розвиток пізнавальних інтересів та інтелектуальних здібностей у процесі проведення хімічного експерименту, самостійного здобуття знань у відповідності з життєвими потребами;
- застосування знань, умінь та навичок для безпечно-го використання речовин та матеріалів у побуті, сільсько-

му господарстві та на виробництві, вирішення практичних завдань повсякденного життя, попередження явищ, що спричиняють шкоду здоров'ю людини та оточуючому середовищу.

Профільне вивчення хімії передбачає допомогу майбутнім випускникам школи закласти основи власної успішної кар'єри. Це завдання не є новим для системи освіти, тому відправним моментом розуміння особливостей проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів хімії є особливості цільових установок, підбір методів та засобів для їх досягнення, особливості перебігу даного процесу.

Упровадження профільного навчання у систему загальної середньої освіти характеризується необхідністю реалізації специфічних професійних завдань педагогічної діяльності, а саме: проектування освітнього процесу, спрямованого на індивідуалізацію навчання; посилення самостійного творчого пошуку учнів, розвиток умінь і навичок дослідницької діяльності; розробка й реалізація курсів за вибором допрофільної підготовки й профільного навчання; використання, поруч з традиційними формами, інноваційних видів, форм, методів і засобів навчання, що враховують індивідуальні особливості школярів; формування в учнів ключових компетенцій; застосування методів і технологій навчання, що формують практичні навички збору й аналізу інформації, що стимулюють самостійну роботу учнів, що сприяють самоорганізації школярів, становленню їх ціннісних орієнтацій; завершення самовизначення старшокласників і формування здібностей і компетентностей, необхідних для продовження освіти у обраному профілі; розробка параметрів відбору матеріалів для портфоліо учня й критеріїв його оцінювання; розробка зразкового переліку робіт із предмета, що входять у портфоліо учня; допомога учневі в створенні й наповненні портфоліо; проектування програми професійного саморозвитку вчителя; змістовна й методична підготовка для ведення дистанційних курсів профільного навчання [1].

Ці вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя хімії вимагають проектування освітнього середовища вишу, спрямованого на розвиток особистості.

Освітнє середовище вишу – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію навчально-виховного процесу у сучасному вищому навчальному закладі. Навчання, виховання, розвиток майбутніх учителів повинні відбуватися в атмосфері захищеності, психологічного комфорту, розширення можливостей індивідуальних освітніх потреб кожного студента.

Процес навчання, за Л.Б. Ітельсоном, – процес стимуляції та управління зовнішньою та внутрішньою активністю особистості, в результаті якого формуються визначені знання, уміння та навички. Він виділяє такі концепції навчання: навчання як управління процесом накопичення знань, навчання як організація пізнавальної діяльності, навчання як стимулювання дослідницької активності, навчання як управління процесом накопичення пізнавальних структур, навчання як стимуляція самостійної мисленнєвої активності [2].

Проектування освітнього середовища в вищих навчальних закладах є важливим напрямом реформування національної освіти. Визначають такі принципи проектування особистісно орієнтованого освітнього середовища:

- Принцип активності (повинно забезпечити кожному студенту можливості вибору, ставити у ситуацію, коли треба прийняти самостійне рішення, самовизначитися).
- Принцип стабільності та динамічності (в освітньому середовищі повинні бути закладені можливості для змін у відповідності зі здібностями та нахилами особистості, з урахуванням різних педагогічних завдань).
- Принцип звернення до особистості студента (освітній простір у навчальному закладі має бути організований

таким чином, щоб усі студенти могли організувати власну освітню траєкторію).

• Принцип емоційності середовища, індивідуальної комфортності учасників навчально-виховного процесу (освітнє середовище повинно пробуджувати у студентів активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності, чергуючи їх для запобігання перевтоми учасників навчально-виховного процесу).

• Принцип науковості та світоглядної спрямованості.
• Принцип активності та самостійності (студенти самостійно обирають собі види діяльності і беруть активну участь у її плануванні).

• Принцип варіативності передбачає наявність різноманітних планів та програм у межах цілісної професійної підготовки, які допоможуть забезпечити індивідуальний

розвиток особистості.

• Збагаченість, науковість, наявність природних та соціокультурних засобів, що забезпечують різноманітність діяльності студентів.

Проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів хімії спрямоване на гнучке врахування інтересів і здібностей; сприяє виявленню і максимальному розкриттю індивідуальних можливостей кожного студента, розвитку їх природних задатків і нахилів; формування інтелектуальної особистості, розвиненої, культурної, самодостатньої, спроможної до генерування власних ідей, прийняття власних рішень, професійного саморозвитку і самозростання; створення умов для розширення можливостей реалізації майбутніми фахівцями індивідуальних освітніх траєкторій з урахуванням їх здібностей.

Література та джерела

1. Бурда М.І. Профільна школа: проблеми науково-методичного супроводу / М.І.Бурда, Н.М.Бібік // Біологія і хімія в школі. – 2004. – № 6. – С.2-4
2. Ительсон Л.Б. Лекции по проблемам современной психологии обучения : пособие к спецкурсу и курсу педагогической психологии / Л.Б.Ительсон. – Владимир. – 1970. – 234 с.
3. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А.Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 365с.

Стаття посвящена актуальній проблемі проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутнього учителя хімії в вищій педагогічній школі. Розглянуті вимоги, пред'являються до професійної підготовки і особистості майбутнього учителя хімії, освітнє середовище вузу як комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних і естетичних умов, що забезпечують організацію навчально-виховного процесу в сучасній вищій педагогічній школі і принципи його проектування.

Ключевые слова: освітнє середовище, вуз, професійна підготовка, майбутній учитель хімії.

The article is devoted to the problem of designing of educational environment for the training of future chemistry teachers in the higher pedagogical educational institution. The author has considered requirements that apply to the training of future teachers and chemistry, university educational environment as a complex psycho-pedagogical, logistical, hygiene, ergonomic and aesthetic conditions for the organization of educational process in modern higher education institution. The design of the educational environment of training of future chemistry teachers is aimed at flexible consideration of interests and abilities; it helps to identify and maximize the individual potential of each student to develop their natural instincts and inclinations; professional self-development and self-expansion; creating conditions for the expansion of the feasibility of future specialists individual educational trajectories based on their abilities. Factors of designing of educational environment have been defined, such as: social, cultural, occupational and physical environment, which cause functional changes in the educational environment. Educational environment of higher pedagogical educational institution is represented as versatile and polyfunctional system that is in constant development and needs of management and coordination.

Key words: educational environment, higher education institutions, professional training, future teacher of chemistry.

УДК 377.3:37.091:63

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ІНТЕГРОВАНІХ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНИХ КУРСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ В АГРАРНИХ ПТНЗ

Герлянд Тетяна Миколаївна
м.Київ

У статті висвітлено основні підходи до побудови інтегрованих професійно спрямованих курсів загальноосвітньої підготовки майбутніх кваліфікованих робітників-аграріїв. Доведено, що інтегрований курс конкретизує зміст предметів освітнього стандарту та має у своїй структурі певну послідовність вивчення тем і розділів навчального предмета з урахуванням профілювання, міжпредметних зв'язків, логіки навчального процесу, вікових особливостей майбутніх кваліфікованих робітників. При вивченні курсу реалізується опора на вже наявні знання особистості.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, інтеграція, інтегровані курси, професійна спрямованість, практикум.

Постановка проблеми. За сучасних умов розвитку професійно-технічної освіти в Україні особливість викладання загальноосвітніх дисциплін у професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) набуває особливого значення у контексті інтегрованого підходу до навчання через розвиток професійних знань і навичок учнів різних спеціальностей. Воно здійснюється через їхнє профілювання і міжпредметні зв'язки. Це надає змогу вирішувати проблему активізації розумової діяльності учнів ПТНЗ, допомагати розвитку їхнього самостійного логічного мислення при будь-яких традиційних і нетрадиційних методах і прийомах викладання з професійною спрямованістю, у нашому випадку, на майбутню аграрну спеціалізацію.